

L'ESTAT DE LA LABIODENTAL A VALLS: IDEOLOGIES I PERCEPCIÓ LINGÜÍSTICA

Gemma Boada Pérez

Paraules clau: Estat de la labiodental a Valls, sociolingüística, dialectologia.

Resum: Els objectius d'aquest estudi són comprovar el grau de vitalitat de la labiodental sonora a Valls, establir una cronologia del canvi del fenomen (a partir de quina franja d'edat ha deixat de ser pronunciada) i determinar els motius que hagin pogut dur a l'estat actual del fenomen estudiat.

Abstract: The aim of this study is to check how much the labiodental [v] is used in Valls, to establish a chronology of the change in this phenomenon (the age group where its pronunciation stopped occurring) and determine the causes that brought the studied phenomenon to the present day situation.

Presentació

Joan Veny, en el seu llibre *Introducció a la dialectologia catalana*, qualifica l'estudi quantitatiu de la variació com “un mètode sociolingüístic molt lligat a la dialectologia”. La sociolingüística pren en consideració els fenòmens de variació que no depenen únicament de les isoglosses que marquen els límits geogràfics de les variants diatòpiques, sinó que vénen motivats, també, per les diferències entre estrats socioculturals i modalitats de parla dels usuaris d'una

mateixa llengua en un lloc determinat. En aquest sentit, l'estudi quantitatiu de la variació es proposa d'assenyalar possibles relacions d'interdependència entre l'ús d'una determinada variant fonètica, fonològica, morfològica, sintàctica o lèxica, i d'altres factors socials o lingüístics relatius als parlants.¹

La comarca del Camp de Tarragona fou dividida per la Ponència de la Divisió Territorial de la Generalitat, l'any 1931, en les comarques del Baix Camp, Alt Camp i Tarragonès amb capitalitat a Reus, Valls i Tarragona, respectivament. La parla del Camp, com diu Recasens (1982: 183), ha de ser considerada com una parla de transició dialectal entre el català oriental i el català occidental. A banda d'estar a cavall entre aquests dos grans blocs dialectals, la parla del Camp presenta nombrosos atributs lingüístics autòctons rellevants que fan que tingui una personalitat lingüística pròpia.

La labiodental sonora fricativa és un fonema del català que només es conserva en una part del domini lingüístic dels Països Catalans: parcialment en el País Valencià, a les Illes Balears, a l'Alguer i en una part molt petita del català central (Camp de Tarragona). Aquest fonema està en procés de recessió, sobretot en aquesta darrera àrea. Tal com apunta Recasens (1982: 186), diversos factors lingüístics i extralingüístics, com la influència de Tarragona, la facilitat de comunicacions per carretera i ferrocarril, el prestigi de la realització bilabial entre les generacions joves, i la neutralització de l'oposició /b/-/v/ en posició intervocàlica mitjançant la realització bilabial fricativa expliquen la desaparició d'una oposició fonològica ben característica de l'anomenat "subdialecte tarragoní" al sud-oriental de la comarca del Camp i a altres indrets de la zona. De fet, hi ha indicis que aquest tret només es manté a la capital de l'Alt Camp, a Valls.

El present treball té per objectiu determinar quin és l'estat actual d'aquest fenomen a la ciutat de Valls, que tradicionalment l'ha mantingut vigent. Ara bé, es pot suposar que aquest tret està en recessió, segurament només conserven el fonema /v/ les persones més grans. Tot i així, en l'estudi, s'han enquestat parlants de diverses franques d'edat per comprovar aquesta hipòtesi. En total s'han enquestat dotze informants vallencs de quatre etapes d'edat diferents: tres informants entre quinze i vint-i-un anys (franja 1), tres entre vint-i-un i quaranta anys (franja 2), tres entre quaranta-un i seixanta-cinc anys (franja 3), i tres de més de seixanta-cinc anys (franja 4).

ESTRUCTURA DEL TREBALL

El treball² s'estructura en nou parts:

1. Presentació, objectius i hipòtesi de partida
2. Marc geogràfic de Valls

¹ Vegeu CABRÉ (1989: 227).

² Vull expressar el meu agraïment al Dr. Emili Boix, a la Dra. Maria Pilar Perea, a l'Institut d'Estudis Vallencs (per facilitar-me el contacte amb els informants i un lloc on realitzar les entrevistes) i a les meves companyes Laia Moreno, Núria Busquet i a Xavi Serrano.

3. Estat de la qüestió
4. Metodologia
5. Anàlisi de les dades de les enquestes
6. Estat de la labiodental i ideologies
7. Conjectura sobre les causes del canvi
8. Conclusions
9. Bibliografia

OBJECTIUS

L'objectiu principal d'aquest treball és verificar fins a quin punt la labiodental fricativa sonora es conserva a la localitat de Valls. D'aquest objectiu se'n desprenen tres de secundaris:

- 1) comprovar el grau de vitalitat d'un dels trets que més havien caracteritzat el parlar vallenc,
- 2) establir una cronologia del canvi del fenomen, és a dir, fixar a partir de quina franja d'edat el fenomen ha deixat de ser emprat,
- 3) i, finalment, determinar els motius que hagin pogut dur a l'estat actual del fenomen estudiat.

HIPÒTESI DE PARTIDA

La hipòtesi de partida d'aquest treball és que el fonema labiodental sonor fricatiu suposadament només es mantindrà en les persones de més de seixanta-cinc anys, és a dir, la darrera franja d'edat enquestada. Atès que, en general, les persones de més edat són les que tendeixen a conservar més els trets dialectals i que són les menys influïdes per la llengua estàndard, es pot pressuposar que són les úniques que poden mantenir viu el fenomen objecte d'estudi.

Marc geogràfic de Valls

L'Alt Camp,³ demogràficament, és la comarca més petita de les tres que configuren l'antic Camp de Tarragona (Tarragonès, Baix Camp i Alt Camp), una comarca sobretot rural, amb un únic centre urbà, Valls, que al 2006 va registrar 23.315 habitants i només la capital té més de la meitat de tot el seu cens.

Valls va prendre, a partir de mitjan segle XVIII, una gran volada, que portà el municipi a sumar 16.084 habitants el 1842 i a ser la cinquena població més habitada de Catalunya; però no va poder mantenir aquest ritme i la manca d'una

³ Informació extreta de ROVIRA, ANGUERA i VENTURA (1982: 304-326).

industrialització racional va fer davallar la població fins al punt que el 1900 ja només tenia 12.625 habitants i ocupava el tretzè lloc entre les poblacions més habitades del Principat. Van continuar uns decennis d'estancament a l'entorn dels 11.000 habitants entre el 1930 i el 1950, i es va iniciar un nou període de creixement a partir dels anys cinquanta (11.650 h. el 1950, 15.216 h. el 1970, 16.726 h. el 1975 i 18.753 h. el 1981), com a conseqüència en bona part a la immigració i es mantingué en alça en un moment de davallada a molts indrets del país. Del 1950 al 1970 van ser uns anys molt productius, tant per a la indústria com per a l'agricultura.

El fet que la comarca estigui situada terra endins, sense les possibilitats comercials que oferia a partir de la fi del segle XVIII trobar-se prop de la costa, mancada de corrents d'aigua notables per al seu aprofitament industrial i a causa de les crisis agrícoles de la fi del segle XIX (fil·loxera, etc.), va provocar que l'Alt Camp iniciés a partir de mitjan segle XIX una decreixença seguida i constant que no es deturà fins passada la dècada dels cinquanta del segle XX. Tenia 39.330 habitants el 1860, 38.605 el 1887, 34.441 el 1900, 32.189 el 1920, 31.002 el 1930, 29.001 el 1940 i 28.973 el 1950.

Amb el desvetllament industrial iniciat a partir del 1960, que es va centrar en alguns punts concrets com la Riba, el Pla de Santa Maria, el Pont d'Armentera i Valls amb Picamoixons i amb el corrent immigratori, aquí molt limitat, que el seguí i propicià, l'Alt Camp va conèixer una petita revifalla que es concretà en un augment del total comarcal a 32.782 habitants el 1981. En realitat només va créixer la ciutat de Valls, que comptava el 1981 amb 18.753 habitants.

El terme municipal de Valls, de 55,90 km², el tercer en extensió de la comarca, es troba en la seva major part al sector de la plana esquerra del Francolí, ja al límit amb la Conca de Barberà. Comprèn la ciutat de Valls, cap del municipi i centre de la comarca de l'Alt Camp, els pobles agregats de Fontscaldes, Picamoixons i Masmolets, el lloc de residència i estiuieg del Bosc de Valls, els antics termes d'Espinaressa, Palau de Reig i Olivet, l'antiga granja de Doldellops i un bon nombre de masies esparses, sovint convertides en cases de segona residència. Valls limita amb els municipis de Figuerola (N), el Pla de Santa Maria, Alió i Puigpelat (E), Vallmoll (S), la Masó, el Milà, Alcover i la Riba (O), tots de l'Alt Camp, i amb Montblanc (N) a la Conca de Barberà.

El Francolí voreja el terme per ponent (formant en part el límit) i el travessa de nord a sud; a l'esquerra s'hi troben els torrents de la Xamora i del Catllar, els quals han esdevingut rierols i encerclen la ciutat de Valls abans de confluïr. A l'extrem nord-occidental s'alcen els vessants meridionals de la serra de Miramar. Valls constitueix el centre de comunicacions de la comarca. L'eix principal és la carretera nacional 240, que va de Tarragona fins al País Basc. La segona carretera més rellevant és la comarcal de Valls al Vendrell que surt de la ciutat i comunica la comarca amb el Baix Penedès i amb Barcelona. Un brançal de Valls i Picamoixons comunica la ciutat amb la carretera comarcal de Reus a Montblanc i a Ponts. Altres carreteres

locals enllacen Valls amb els pobles pròxims de la comarca. Dues sortides de les autopistes (AP-2 i AP-7), de Barcelona a Lleida i de Barcelona a València, porten el nom de Valls tot i passar ambdues fora del terme, la primera a Vila-rodona i la segona a Tarragona, per tal com aquestes carreteres permeten arribar a la ciutat. Hi ha la línia de ferrocarril de Barcelona a Valls inaugurada el 1883. Aquest mitjà de comunicació ha millorat gràcies a la renovació de les vies i l'electrificació; la línia de Barcelona a Picamoixons és la comunicació més directa entre Barcelona, Lleida i Madrid i hi passen els expressos, Talgo i d'altres que van a Madrid i a més ciutats espanyoles.

Pel que fa a l'agricultura, al llarg dels segles XVIII i XIX Valls fou un municipi vinícola que dedicà a la vinya del 50% al 60% dels conreus; la fil·loxera li va fer perdre més de la meitat de la seva extensió i el 1954 representava un 25%, seguida dels cereals (18%) i els garrofers (15%), i de l'olivera (10%), l'avellaner de secà (10%) i l'ametller (7%). Les gelades del 1956 van tenir conseqüències en aquesta distribució: actualment no queda gaire sembrat i el sector del garrofer, arruïnat aleshores, no ha recuperat totalment la superfície que ocupava; l'ametller ha progressat extraordinàriament gràcies als conreus i fins i tot de la vinya, i així com abans se solia plantar en terres primes, els darrers anys ha ocupat terrenys més bons. A la postguerra, per causes econòmiques, climàtiques, de plagues i de productivitat, l'avellaner va caure del tot, però ara s'ha recuperat i torna a dominar el regadiu. Tanmateix, cal remarcar que l'agricultura de Valls avui es ressent de la manca de joventut que es dedica a la terra, absorbida per la indústria. Fins i tot pagesos grans s'hi han incorporat, encara que no han abandonat del tot la feina del camp, en hores i dies de lleure continuen conreant.

En canvi, la tradició industrial de la ciutat, molt antiga (adoberia, tèxtil i elaboració d'aiguarent), ha rebut modernament un bon impuls i una important diversificació. Ja només al 1980 la població activa dedicada a la indústria era d'uns 7.230 treballadors. El Polígon Industrial de Valls, d'una extensió total de 344 ha (250 de sòl industrial, 50 de zona residencial i la resta d'espais verds i equipaments), es troba en gran part urbanitzat i ben comunicat. Val a dir que el sector tèxtil ha disminuït en el pes global. D'altra banda, el sector comercial té força importància i tradició a Valls, com a capital comarcal.

El mercat de Valls dels dimecres es remunta al 1210. El primer dimecres d'agost i el dia abans se celebra a Valls el Firagost, fira i exposició dels fruits del camp, plantes, flors, maquinària agrícola, productes per a la ramaderia i l'agricultura.

Estat de la qüestió

El 1931, Carles Cardó, en les "Notes sobre el dialecte de Valls", apuntava que la distinció entre la [v]-[b] era un dels trets més característics del parlar de Valls.

També, aquest fenomen era comú “a quasi tot el Camp de Tarragona, llevat de la capital, que, en això, barceloneja” (1931: 20). Ja en aquesta època es feia córrer la frase: «A Valls venen vi [v]o i [v]arato», com deia l'autor “és una paròdia inexacte [sic] amb què els qui ho diuen malament es riuen dels qui ho diuen bé”. Cardó matisava: “cal notar la correcció quasi impecable amb què són aplicats els dos sons” (1931: 20).

El 1968, Pons i Aguadé, a “El català de Valls”, explicaven que el seu estudi lingüístic comprenia la ciutat de Valls i “una petita comarca, que no coincideix exactament amb la divisió administrativa del seu partit judicial. Els límits d'aquesta zona queden compresos entre les muntanyes de la Serra Carbonària o de Miramar, al massís del Gaià i les muntanyes de Montferri, i per la banda sud un terreny no gaire ben discriminat, en el qual queden dins dels límits de la nostra parla els pobles de Vallmoll, el Rourell, el Milà i, més a l'oest, Alcover. Pel nord, l'últim poble és Cabra del Camp. Alió, Puigpelat, Bràfim, Vilabella, Nulles, Vila-rodona, Montferri, el Pont d'Armentera, el Pla de Santa Maria, Figuerola..., queden dins d'aquesta zona” (1968: 133).

Respecte a la distinció entre la labiodental sonora fricativa i la bilabial sonora oclusiva, Pons i Aguadé comentaven que “és característica de la nostra comarca, i ho és tant que els nens a l'escola els costa molt d'arribar a entendre per què el castellà no distingeix en la pronunciació la v de la b” (1968: 136). Cal remarcar, però, que els autors creien erròniament que la frase: «A Valls, al carrer del Vent, venen vi [v]o i [v]arato» palesa que, en la parla descurada, la gent confon els usos de la bilabial i la labiodental, quan, en realitat, com deia Cardó (1931), “és una paròdia inexacte [sic]”. Veny deia, en referència al manteniment de la diferència b/v: “[...] La gent en té consciència i no passa per alt als observadors betacistes que, referint-se als de Valls, solen dir, estrafent llur fonètica labiodentalitzant: «A Valls, al carrer del Vent, venen vi, vo i varato»; quan es caricatura, hom exagera i, per això, es carrega el vo i varato als vallencs, com si haguessin abdicat totalment de les b, cosa del tot falsa, car oposen b/v” (2002: 34).

El 1980, Recasens, al seu article “Notes entorn del rendiment fonològic de l'oposició /b/-/v/ al Tarragonès”, explicava que en la part de l'enquesta on els informants pronunciaven parells mínims que es diferenciaven per aquests dos sons, a l'Argilaga no distingien mai [v] de [b], a la Canonja i a Salomó la regressió era gairebé absoluta, al Morell, la Pobla i Vila-seca la regressió s'imposava mitjanament i a Vilallonga hi havia una persistència efectiva (1980: 172). Així mateix, Recasens confirma una zona on els parlants no distingien ni fonemàticament ni fonològicament: Altafulla, el Catllar, els Garidells, la Nou de Gaià, la Pobla de Montornès, la Riera de Gaià, Roda de Berà, la Secuita, les Gunyoles, Vistabella, Vespella de Gaià i Tarragona (1980: 174-175). L'autor assenyalava múltiples factors exògens de caire sociolingüístic com a principals causes del canvi lingüístic, els quals comportaran que “una articulació en altre temps tan característica, no tardarà dues generacions a desaparèixer per complet del Tarragonès” (1980: 164). A més a més, Recasens,

en el seu llibre *La parla del Camp de Tarragona*, comentava que la distinció entre la labiodental sonora fricativa i la bilabial sonora oclusiva era viva a tota la comarca, entre les generacions d'informants d'edat avançada, excepte a la zona sud-oriental (ja mencionada a 1980: 174-175) i a d'altres pobles costaners com Cambrils i l'Hospitalet (Baix Camp) (1982: 26); i en el llibre *Fonètica descriptiva del català* (1996: 194), respecte a la labiodental, remarcava que ja “no hi ha rastres d'aquesta pronúncia ni al Penedès ni a la costa del Camp de Tarragona; a la resta de pobles del Camp, només té lloc amb plena vigència entre parlants de més de seixanta anys”.

Com a factor exogen, Recasens (1996: 195-196) comentava que “el procés de pèrdua de /v/ és afavorit per factors de tipus sociolingüístic. Per una banda, hi ha parlants joves que tendeixen a reemplaçar labiodental per bilabial, d'acord amb els hàbits articulatoris de les fonètiques castellana (a Palma de Mallorca; Bibiloni (1983)), i catalana de Barcelona i València. Per una altra banda, és simptomàtic que /v/ s'hagi perdut recentment o es trobi en vies de desaparició, a àrees pròximes a dominis betacistes de parla catalana (àrees sud-oriental del Camp de Tarragona i septentrional de la Ribera Baixa) o castellana (alacantí i, en particular, Petrer, Guardamar), i a centres de població importants (Tarragona, Reus, Valls, Falset, Gandesa, Tortosa, Morella, Vinaròs, Castelló, Onda...). Contrasta amb aquesta situació l'estabilitat del fonema a zones menys permeables a influències externes (eiv., men., alg.)”.

Pel que fa a factors de caire endogen, Recasens (1996: 196), tenint en compte Rafel (1976),⁴ apuntava que “el procés de pèrdua de /v/ deu anar precedit d'un relaxament de l'articulació de la consonant (sobretot en contextos favorables a aquesta evolució (posició àtona intervocàlica)),⁵ amb desplaçament de l'indret de constricció envers la paret inferior del llavi inferior. Sembla que aquest procés ha d'ésser especialment factible als dialectes del domini on /b/ es fa [β], per tal com, en aquestes circumstàncies, és fàcil el pas de [v] relaxada a [β]. Per contra, una estabilitat superior de /v/ als parlars alacantí, balear i alguerès suggereix que la consonant hi deu ésser emesa amb un lloc d'articulació més exterior; deu contribuir a aquesta estabilitat la baixa freqüència de la realització [β] de /b/”.

El 2002, Veny, a la tretzena edició del seu llibre *Els parlars catalans*, explicava que “l'àrea que integren Perafort, els Pallaresos, Constantí, ja és de transició, és a dir, que l'antiga v pot realitzar-se b o v, inclinant-se les terceres generacions cap a la b; la resta del Tarragonès, des de Tarragona fins a Roda de Berà, ja és una àrea de confusió, de total betacisme” (2002: 34-35).

⁴ *Fonologia diacrònica catalana: Aspectes metodològics*, Actes del II Col·loqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, p. 47-65.

⁵ De fet, en els informants de la tercera franja, s'observa que els contextos amb majors casos de confusió [v]-[b] es troben en posició intervocàlica.

Segons les dades obtingudes el 2007 per al present treball, s'observa que els vallencs de la quarta franja d'edat (més de seixanta-cinc anys) mantenen viva la distinció [v]-[b]; els de la tercera (informants entre quaranta-un i seixanta-cinc anys) pronuncien també la labiodental, però, amb molts casos de vacil·lació; i en els informants de la segona franja d'edat (entre vint-i-un i quaranta anys) i primera (entre quinze i vint anys) el betacisme és ja generalitzat. Per tant, el fenomen objecte d'estudi està en regressió.

En conclusió, Recasens (1982) atribueix el betacisme generalitzat a motius sobretot de caràcter extralingüístic “influències viles-cap de subcomarca i centres no distingidors importants com Tarragona i el Vendrell, i facilitat de comunicacions entre localitats afectades”. També, apunta que “la immigració a les àrees industrials del Camp (àrea occidental del Tarragonès) i el fenomen del turisme (a la zona costanera) han d'haver influït en el fenomen d'anivellament lingüístic i pèrdua de trets dialectals a tota la comarca. Cal constatar l'expansió d'aquest fenomen d'anivellament a partir dels grans centres cap a la resta d'àrees comarcals, paral·lelament a l'acció unificadora de canals de comunicació com la ràdio i la televisió” (1985: 25).

En l'article “La sociolingüística de la variació: a propòsit de la diversitat lingüística en l'àmbit urbà tarragoní” (1992: 239), els autors apunten com a factor desencadenant que els trets que defineixen la varietat tarragonina de les generacions d'avançada edat es trobin en regressió i propiciïn el canvi lingüístic la pressió de la norma estàndard associada a la varietat central del català oriental. Com a motiu endogen, Recasens (1982) hi entreveu “com a possible factor fonètic de desfonologització en totes les posicions contextuals la manca de tensió articulatòria existent en posició intervocàlica, que ha provocat, entre subjectes distingidors, casos nombrosos de coalició v i β”.

Metodologia

Per tal de comprovar l'estat actual de la labiodental a Valls s'han enquestat dotze vallencs de quatre franges d'edat: tres de quinze a vint anys, tres de vint-i-un a quaranta anys, tres de quaranta-un a seixanta-cinc anys, i tres de més de seixanta-cinc anys.

Tots els informants responen a tres requisits: haver nascut a Valls, que els seus progenitors siguin també vallencs i que tant els informants com els pares no s'hagin desplaçat de la localitat gaire temps.⁶

Els informants enquestats són els següents:

⁶ Aquest darrer requisit només s'ha exigint als informants de la franja 3 i 4, atès que els joves (informants de la franja 1 i 2), en un moment o altre, s'han de desplaçar per motius acadèmics.

INFORMANT	SEXE	EDAT	OFICI
-----------	------	------	-------

Franja 1 (entre quinze i vint anys)			
11	Home	18 anys (1989)	Estudiant
12	Dona	18 anys (1989)	Estudianta
13	Dona	19 anys (1988)	Estudianta

Franja 2 (entre vint-i-un i quaranta anys)			
14	Dona	21 anys (1985)	Mestra
15	Dona	28 anys (1979)	Mestra
16	Dona	29 anys (1978)	Periodista

Franja 3 (entre quaranta-un i seixanta-cinc anys)			
17	Home	57 anys (1950)	Fuster
18	Dona	57 anys (1950)	Mestressa de casa
19	Home	64 anys (1942)	Lampista i propietari d'una botiga

Franja 4 (més de seixanta-cinc anys)			
110	Home	66 anys (1940)	Pagès
111	Home	87 anys (1920)	Operari
112	Dona	94 anys (1913)	Secretària

En els casos en què els informants encara pronuncien la labiodental, s'ha observat els contextos en què la fan servir, s'ha demanat quina consideració social li atribueixen, si a l'escola s'ensenyava a pronunciar aquest fonema, o bé si es corregia, si la gent se'n reia d'aquest so i si han sentit la labiodental als pobles del voltant. Mentre que en el cas d'informants betacistes, s'ha preguntat si els seus pares o els seus avis l'empren o l'empraven, si els joves la pronuncien o no i per què ells no la fan, si a l'escola s'ensenyava i si han sentit la labiodental als pobles del voltant. Igualment s'ha pretès esbrinar què opinen dels condicionaments sociolingüístics que han fet mantenir o deixar d'utilitzar aquest so.

Les enquestes tenen una durada d'entre deu i vint minuts. Cada enquesta consta de dues parts:

1) identificació d'unes imatges en les quals l'informant ha de dir allò que hi veu (mots amb [v] i mots amb [b], així com mots sense cap d'aquests dos sons, atès que no es volia que els informants percebessin l'objecte d'estudi),

2) conversa sobre costums, festes, gastronomia, ofici i paraules de Valls per observar si l'informant espontàniament fa servir la labiodental sonora. A més, en aquesta darrera part, s'ha demanat als informants diverses qüestions relacionades amb la percepció lingüística dels parlants de diferents edats. Per exemple, se'ls ha preguntat si la gent jove parla molt diferent de la gent gran, i viceversa, i què opinen del tret de la labiodental sonora.

Les converses s'han enregistrat en ordinador portàtil a l'Institut d'Estudis Vallencs el dimarts 17 de juliol i el dimecres 18 de juliol de 2007. Posteriorment, s'ha fet una transcripció fonootogràfica⁷ de les enquestes i una taula amb la pronúncia dels mots que contenen [v] i [b]. A continuació, s'ha fet una comparació contrastiva de les dades obtingudes i, a partir d'aquí, s'han pogut extreure les conclusions.

Anàlisi de les dades de les enquestes

L'anàlisi de les dades de les enquestes realitzades consten de dues parts: la pronúncia d'uns mots que contenen el so de la labiodental sonora fricativa i la bilabial sonora oclusiva i una conversa guiada per tal de comprovar si els informants fan espontàniament la distinció fonològica /v/-/b/.

IDENTIFICACIÓ D'IMATGES

En la primera part de l'enquesta els informants han d'identificar unes imatges en les quals han de dir allò que hi veuen, és a dir, han de pronunciar mots que contenen el so [v] i el so [b] (per comprovar si confonen la labiodental sonora fricativa i la bilabial sonora oclusiva) mesclats amb mots sense cap d'aquests sons, per tal que els informants no percebessin l'objecte d'estudi. Per facilitar la identificació de les imatges, es va decidir que en comptes de posar imatges sense cap connexió seria més senzill per als informants treballar per camps semàntics:

1. Colors: blanc, negre, blau, vermell, groc i verd.
2. Animals: vaca, gos, cavall (opcional dir cavaller), peix, gat i oques.
3. Mitjans de transport: avió, cotxe, bicicleta, moto i vaixell.
4. Parts de la cara:
 - dona: cabell, ull, nas, llavis i barbeta.
 - home: calba, orella, bigoti, barba, boca i llavis.
5. Electrodomèstics i altres aparells: televisor, càmera fotogràfica, mòbils, ventilador, nevera i DVD.
6. Begudes: cervesa, cola, cava, aigua i vi.
7. Parament de taula: tovalló, plat, forquilla, ganivet, cullera, got, copa, canelobre i tovalles.

⁷ S'han tingut en compte els criteris de transcripció de VIAPLANA & PEREA (2003).

A continuació, s'adjunten quatre taules amb la transcripció fonètica de les paraules que contenen només [v] i [b]. Cada taula consta d'una franja d'edat, les taules estan ordenades des de l'informant més jove fins al més gran.

Franja I (informants entre quinze i vint anys)

MOTS	Informant I1	Informant I2	Informant I3
Blanc	[ˈblaŋ]	[ˈblaŋk]	[ˈvlaŋ]
Blau	[ˈblaw]	[ˈblaw]	[ˈblaw]
Vermell	[bərˈmɛɾɫ]	[bərˈmɛɾɫ]	[bərˈmɛɾɫ]
Verd	[ˈbɛrt]	[ˈbɛr]	[ˈbɛr]
Vaca	[ˈbaka]	[ˈbakɛ]	[ˈbaka]
Cavall	[kəˈvaɫ]	[kəβaɫ]	[kəβaɫ]
Cavaller	--	--	--
Cabell	[kəβɛɫ]	[kəβɛtʃ]	[kəβɛɫ]
Boca	[ˈboka]	[ˈbokə]	[ˈboka]
Llavis	[ˈɫaβis]	[ˈɫaβis]	[ˈɫaβis]
Barbeta	[bərˈβɛtɛ]	[bərˈβɛtɛ]	[bərˈβɛtə]
Calba	[ˈkalvə]	[ˈkalβɛ]	[ˈkalp]
Bigoti	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]
Barba	[ˈbarβɛ]	[ˈbarβɛ]	[ˈbarβə]
Avió	[əβjo]	[əβjo]	[əβjo]
Vaixell	[bəjˈʃɛɫ]	[ˈbarko]	[bəjˈʃɛɫ]
Bicicleta	[bisiˈkɫɛtə]	[ˈbisi]	[bisiˈkɫɛtə]
Televisor	[tələβiˈzjo]	[tələβiˈzjo]	[tələβiˈzjo]
Mòbil	[ˈmɔβil]	[ˈmɔvil]	[ˈmɔβil]
Ventilador	[bənˈtilədo]	[bənˈtilədo]	[bənˈtilədo]
Nevera	[nəβerə]	[nəβerə]	[nəβerə]
DVD-vídeo	[deβeˈðe]	[deβeˈðe]	[deβeˈðe]
Cervesa	[sərˈβɛzɛ]	[sərˈvɛzɛ]	[sərˈβɛzə]
Cava	[ˈkaβɛ]	[ˈkavə]	[ˈkaβə]
Vi	[ˈbi]	[ˈbi]	[ˈbi]
Tovalles	[əstʉˈβaˌɫəs]	[əstʉˈβaˌɫəs]	[əstʉˈβaˌɫəs]
Tovalló	[tuβəˌɫo]	[tuβəˌɫo]	[tuβəˌɫo]
Ganivet	[ɡəniˈβɛt]	[ɡəniˈvɛt]	[ɡəniˈβɛt]
Canelobre	[kənəlɔβrə]	--	[kənəlɔβrə]

D'aquests vint-i-nou mots, divuit contenen la labiodental sonora fricativa i onze la bilabial sonora oclusiva. S'observa que I1 fa la labiodental a *ca[v]all* i **cal[v]a*; I2 a *cer[v]esa*, *ca[v]a* i *gani[v]et* i confon [b]-[v] a **mò[v]il* (segurament per influència del castellà); i I3 no diferencia cap mot amb [v], tanmateix hi ha un cas d'ultracorrecció

[b]-[v] a *[v]lanc. Per tant, l'ús de la labiodental en els informants de la primera franja d'edat arriba al 8% dels mots que contenen aquest so.

Franja 2 (informants entre vint-i-un i quaranta anys)

MOTS	Informant I4	Informant I5	Informant I6
Blanc	[ˈblaŋk]	[ˈblaŋk]	[ˈblaŋk]
Blau	[ˈblaw]	[ˈblaw]	[ˈblaw]
Vermell	[bəɾˈmɛɫ]	[bəɾˈmɛɫ]	[bəɾˈmɛɫ]
Verd	[ˈbɛr]	[ˈbɛr]	[ˈbɛr]
Vaca	[ˈbakə]	[ˈbake]	[ˈbakə]
Cavall	[kəβaɫ]	[kəˈvaɫ]	[kəβaɫ]
Cavaller	[kəβəˈɫe]	[zəˈnɛt]	--
Cabell	[kəβɛɫ]	[kəˈvɛɫ]	[kəβɛɫ]
Boca	[ˈbokə]	[ˈboke]	[ˈbokə]
Llavis	[ˈɫaβi]	[ˈɫavis]	[ˈɫaβis]
Barbeta	[bəɾˈβɛtɛ] / [bəɾˈvɛtɛ]	[bəɾˈβɛtɛ]	[bəɾˈβɛtə]
Calba	[ˈkaɫbə]	[ˈkaɫvɛ]	[ˈkaɫvə]
Bigoti	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]
Barba	[ˈbaɾβə]	[ˈbaɾβɛ]	[ˈbaɾβə]
Avió	[əβjo]	[əβjo]	[əβjo]
Vaixell	[bəʃɛɫ]	[bəʃɛɫ]	[bəʃˈɛɫ]
Bicicleta	[bisiˈkɫɛtɛ]	[bisiˈkɫɛtɛ]	[bisiˈkɫɛtə]
Televisor	[tələβiˈzjo]	[tələβiˈzjo]	[tələβiˈzjo]
Mòbil	[ˈmɔβil]	[ˈmɔβil]	[ˈmɔβil]
Ventilador	[bənˈtilədo]	[bənˈtilədo]	[bənˈtilədo]
Nevera	[nəβerə]	[nəβerə]	[nəβerə]
DVD-video	[deβeˈðe]	[dewβeˈðe]	[deβeˈðe] / [ˈbiðjo]
Cervesa	[səɾˈvɛzɛ]	[səɾˈvɛzɛ]	[səɾˈvɛzə]
Cava	[ˈkaβə]	[ˈkaβɛ]	[ˈkaβə]
Vi	[ˈbi]	[ˈbi]	[ˈbi]
Tovalles	[əstuˈβaɫəs]	[əstuˈβaɫəs]	[əstuˈβaɫəs]
Tovalló	[tuβəˈɫo]	[tuɪvəˈɫo]	[tuβəˈɫo]
Ganivet	[gəniˈβɛt]	[gəβiˈnɛt]	[gəniˈβɛt]
Canelobre	--	[kənəˈɫɔβrə]	[kənəˈɫɔβrə]

S'observa que I4 quan diu les parts de la cara de la dona pronuncia *barbeta* amb dues bilabials i quan descriu la cara de l'home pronuncia la primera amb [b] i la segona amb [v]: **bar[v]eta*. I5 fa la labiodental a *ca[v]all*, *lla[v]is*, *cer[v]esa* i *to[v]alló* i confon [b]-[v] a **ca[v]ells* i **cal[v]a*. I6 només fa la labiodental a *cer[v]esa* i confon [b]-[v] a

**cal[v]a*. Així doncs, l'ús de la labiodental en els informants de la segona franja d'edat arriba gairebé al 10% dels mots que contenen aquest so.

Franja 3 (informants entre quaranta-un i seixanta-cinc anys)

MOTS	Informant I7	Informant I8	Informant I9
Blanc	[ˈblan̥]	[ˈblan̥]	[ˈblan̥]
Blau	[ˈblaw]	[ˈblaw]	[ˈblaw]
Vermell	[vəɾˈmɛɫ]	[bəɾˈmɛɫ]	[vəɾˈmɛɫ]
Verd	[ˈvɛrt]	[ˈvɛr]	[ˈbɛrt]
Vaca	[ˈvake]	[ˈbake]	[ˈvake]
Cavall	[kəˈvaɫ]	[kəˈvaɫ]	[kəˈvaɫ]
Cavaller	[ʒiˈnɛt]	[kəvəˈɫe]	[kəvəˈɫe]
Cabell	[kəˈvɛɫ]	[kəβɛɫ]	[kəβɛɫ]
Boca	--	--	[ˈboke]
Llavis	[ˈɫavits]	[ˈɫaβis]	[ˈɫaβis]
Barbeta	--	[bəɾˈβetə]	[pəɾiˈɫɛ]
Calba	[kalˈvisje]	[ˈkalvə]	[kalˈvisje]
Bigoti	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]
Barba	[ˈbarβe]	[ˈbarβə]	[ˈbarβe]
Avió	[əˈvjɔ]	[əβjɔ]	[əˈvjɔ]
Vaixell	[ˈbarku]	[kraˈwe] / [ˈbəkuyɾɔs]	[bəɟˈjeɫ]
Bicicleta	[bisiˈkɫete]	[bisiˈkɫetə]	[bisiˈkɫete]
Televisor	[tələviˈzjo]	[tələβiˈzjo]	[tələviˈzjo]
Mòbil	[ˈmɔvil]	[ˈmɔβil]	[ˈmɔβil]
Ventilador	[vən̥tiləˈdo]	[bən̥tiləˈdo]	[bən̥tiləˈdo]
Nevera	[nəˈβere]	[nəˈβerə]	[nəˈβere]
DVD-vídeo	[viðju]	[grəvəˈðo]	[deveˈðe]
Cervesa	[səɾˈvezɛ]	[səɾˈvezə]	[səɾˈvezɛ]
Cava	[ˈkavə]	[ˈkavə]	[ˈkave]
Vi	[vi]	[vi]	[vi]
Tovalles	[əstuˈvaɫəs]	[əstuˈβaɫəs]	[əstuˈβaɫəs]
Tovalló	[tuɐˈɫo]	[tuβəˈɫo]	[tuβəˈɫo]
Ganivet	[gəviˈnɛt]	[gəviˈnɛt]	[gəniˈvɛt]
Canelobre	[kən̥dəˈlaβrɛ]	[kən̥dəˈlaβru]	[kən̥ˈloβrə]

S'observa que I7 fa la labiodental en tots els mots que contenen aquest so excepte a *nevera*, que fa [b]. L'informant I8 fa [v] en vuit mots dels disset possibles: [v] *verd*, *ca[v]all*, *ca[v]aller*, *gra[v]ador*, *cer[v]esa*, *ca[v]a*, [v] *i* *ga[v]inet* i confon [b]-[v] a **cal[v]a*. I9 pronuncia [b] en comptes de [v] a set mots de dinou que contenen la labiodental: **[b]ert*, **lla[b]is*,

*[b]aixell, *[b]entilador, *ne[b]era, *to[b]alles i *to[b]alló. Per tant, en la tercera franja d'edat els informants pronuncien la labiodental en el 68% dels mots que contenen aquest so.

Franja 4 (informants de més de seixanta-cinc anys)

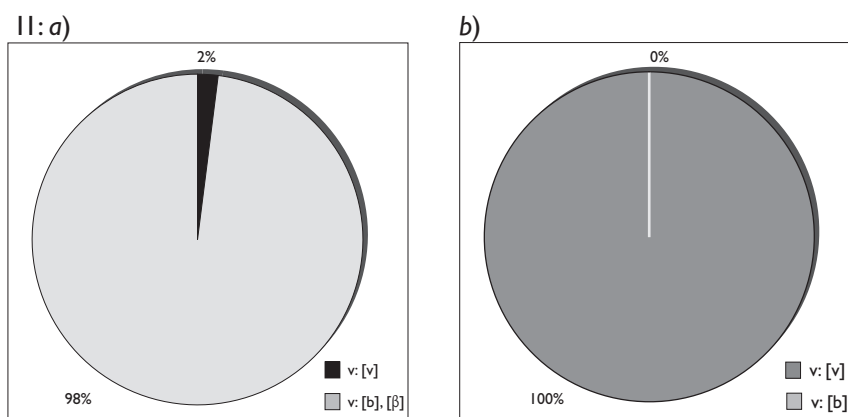
MOTS	Informant I10	Informant I11	Informant I12
Blanc	[ˈblan̥]	[ˈblan̥]	[ˈblan̥]
Blau	[ˈblaw]	[ˈblaw]	[ˈblaw]
Vermell	[vərˈmɛɫ]	[bərˈmɛɫ]	[vərˈmɛɫ]
Verd	[ˈvɛrt]	[ˈvɛrt]	[ˈvɛrt]
Vaca	[ˈvake]	[ˈvake]	[ˈvakə]
Cavall	[kəˈvaɫ]	[kəˈvaɫ]	[kəˈβaɫ]
Cavaller	[gəˈre]	[gəˈre]	[χiˈnete]
Cabell	[kəˈβɛɫ]	[kəβəˈɫere]	[kəˈβɛɫ]
Boca	[ˈboke]	--	--
Llavis	[ˈɫavis]	[ˈɫavits]	[ˈɫaβis] / [ˈɫaβi]
Barbeta	--	[ˈbarβɛ]	[ˈbarβete]
Calba	[ˈkalp] / [ˈkalvu]	[ˈkalvie]	[ˈklepɛ]
Bigoti	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]	[biˈɣoti]
Barba	[ˈbarve]	[ˈbarβɛ]	--
Avió	[əˈvjo]	[əˈvjo]	[əˈvjo]
Vaixell	[vəjˈʃɛɫ] / [ˈbarku]	[vəjˈʃɛɫ]	[bəjˈʃɛɫ]
Bicicleta	[bisiˈklete]	[bisiˈklete]	[bisiˈklete]
Televisor	[tələviˈzjo]	[tələviˈzjo]	[tələviˈzjo]
Mòbil	[ˈmɔβil]	[ˈmɔbils]	[ˈmɔβil] / [ˈmɔvil]
Ventilador	[vənˈtiləˈdo]	[vənˈtiləˈdo]	[bənˈtiləˈdo]
Nevera	[nəˈvere]	[nəˈβere]	[nəˈβerə]
DVD-vídeo	[ˈviðju]	--	[ˈviðjo]
Cervesa	[sərˈveze]	[sərˈveze]	[sərˈveze]
Cava	[ˈkave]	[ˈkave]	[ˈkavə]
Vi	[ˈvi]	[ˈvi]	[ˈvi]
Tovalles	[əstuˈvaɫəs]	[əstuˈvaɫəs]	[əstuˈvaɫə]
Tovalló	[tuˈvəɫo]	[tuˈvəɫo]	[tuˈvəɫo]
Ganivet	[gəviˈnet]	[gəviˈnet]	[gəniˈvet]
Canelobre	[kənˈdalaβru]	[kənˈdələ]	--

S'observa que I10 pronuncia [v] en tots els casos possibles i confon [b]-[v] a *cal[v]o i *bar[v]a. I11 fa la labiodental a tots els mots que contenen aquest so excepte a vermell i nevera, que confon [v] amb [b]. I12 pronuncia [v] a tots els mots possibles excepte a *ca[b]all, *lla[b]is, *[b]aixell, *[b]entilador i *ne[b]era. Per tant, en la darrera franja d'edat l'ús de la labiodental arriba al 86% dels mots que contenen [v].

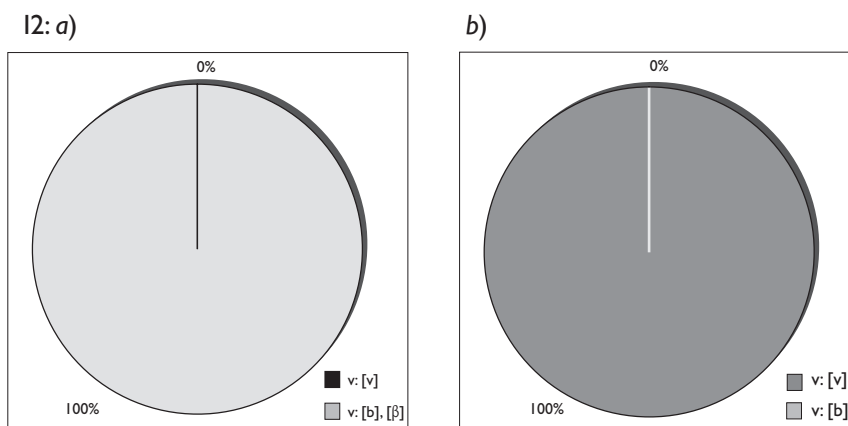
CONVERSA GUIADA

En la segona part de l'enquesta els informants expliquen les festes de Valls, tradicions, gastronomia, llengua... L'objectiu d'aquesta part de l'enquesta és percebre la ideologia de l'informant respecte el tret objecte d'estudi i veure si fa espontàniament la distinció de [v] i [b].

Tot seguit, s'adjunten unes gràfiques en les quals es detalla el percentatge de cops que l'informant fa la labiodental. En la gràfica a) es comptabilitzen els usos lingüístics de [v] i en la gràfica b) es recompten les vegades que l'informant diu la labiodental metalingüísticament, és a dir, quan pronuncia, per exemple, la frase «el vi de Valls és bo» o reproduceix el so de la labiodental.

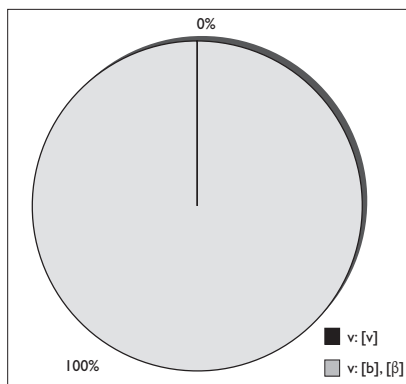

En la representació gràfica a) l'informant fa la [v] en un context (en el mot *di[v]erses*) de quaranta-un i en la gràfica b) pronuncia la labiodental en sis contextos de sis: tres cops [v]e, dos cops [v]alls i un [v]i.

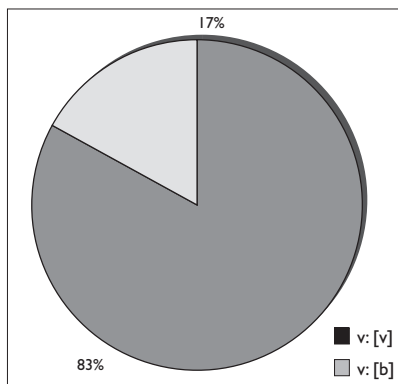

En la representació gràfica a) de disset contextos en què apareix la [v], la informant no la fa en cap cas; en canvi en la gràfica b) pronuncia la labiodental en tres contextos de tres: [v]i, [v]alls i [v] (imita el so de la labiodental).

13: a)

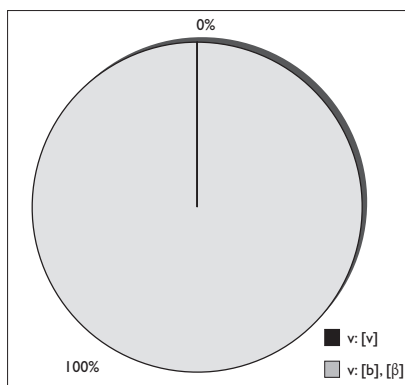

b)

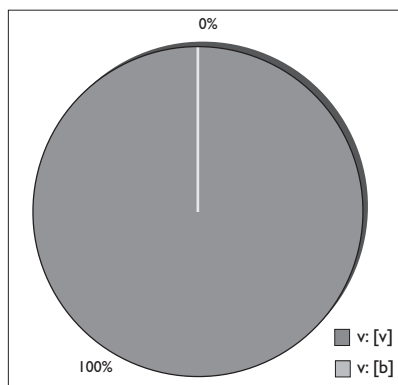

En la representació gràfica a) de cinquanta-sis contextos en què apareix la [v], la informant no la fa en cap. Cal destacar que en el text hi ha un cas de confusió lingüística: [v]ueno. En la representació gràfica b) pronuncia la labiodental en sis contextos de set: [v]i, dos cops [v]alls, [v]e, [v] (imita el so de la labiodental), ca[v]all i diu una vegada [b]alls. També hi ha en el text un cas de confusió metalingüística: [v]o.

14: a)

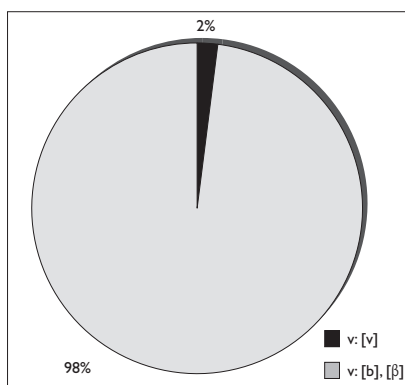

b)

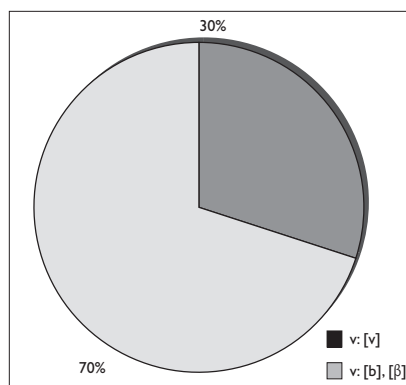

En la representació gràfica a) de quaranta-nou contextos en què apareix la [v], la informant no la fa en cap cas. En canvi, en la gràfica b) només hi ha un context on apareix la labiodental sonora i la informant la pronuncia: [v] (imita el so).

15: a)

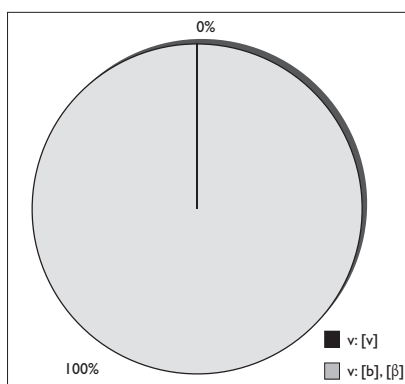
b)

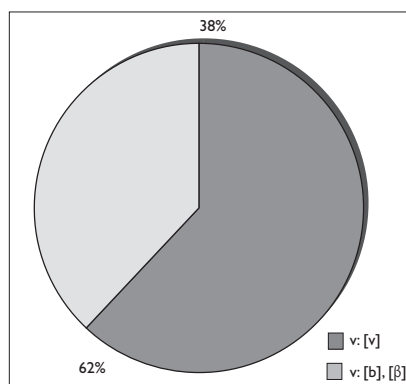
En la representació gràfica a) la informant fa la labiodental en dos contextos de vuitanta-un: [v]allenque i [v]e baixa. I en la gràfica b) la pronuncia en tres contextos de deu: [v] (imita el so), [v]i i [v]alls.

Cal destacar que en el text hi ha dos casos de confusió metalingüística, tots dos en el mateix mot: [v]o.

16: a)

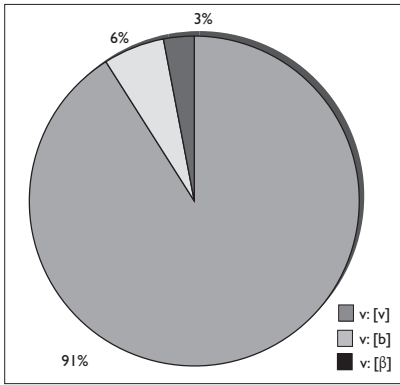

b)

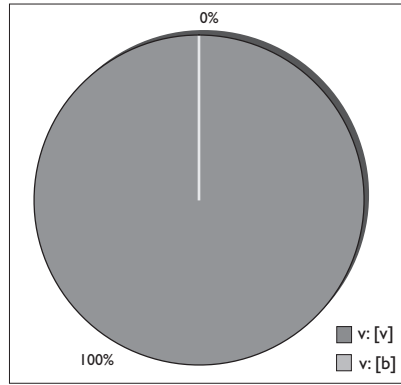

En la representació gràfica a) de cinquanta-vuit contextos en què apareix la [v], la informant no la fa en cap cas. En la gràfica b) de vuit contextos la pronuncia en cinc: quatre cops [v]i i una vegada [v]alls, d'altra banda, diu dos cops [b]i i un [b]alls.

17: a)

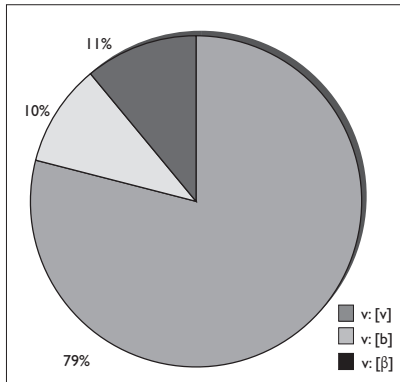

b)

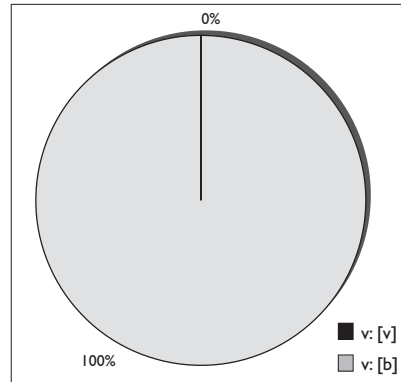

En la gràfica a) de cent vint-i-un contextos en què apareix la [v], l'informant la fa en cent deu, en la resta la pronúncia set vegades bilabial sonora oclusiva i quatre bategant. Hi ha un cas de confusió *[v]eure (d'engolir). En la gràfica b) fa la labiodental en els vint-i-un contextos possibles. Cal destacar que diu expressament cinc vegades [v] en comptes de [b]: quatre cops *[v]o i un *[v]arat i cinc cops la confor: quatre cops *[v]ec i un *[v]eig (referint-se al verb *beure*). A més a més, l'informant adapta en català dos castellanismes de tres que contenen ve baixa: *le[v]antar-se*, *u[v]e* i *[b]ale*.

18: a)

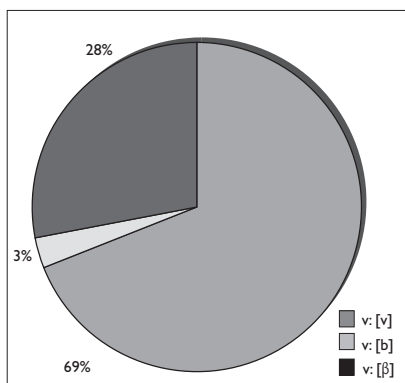

b)

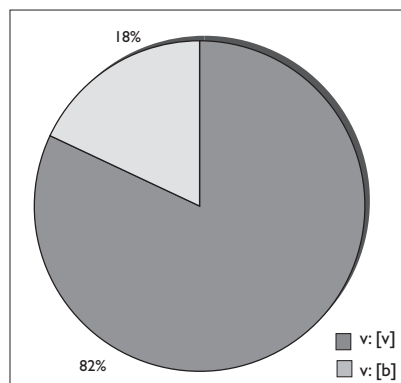

En la representació gràfica a) de seixanta-un contextos en què apareix la [v], la informant la fa en quaranta-vuit, en la resta la pronúncia sis vegades bilabial sonora oclusiva i set bategant. En la gràfica b) només hi ha un context metalin-güístic en què apareix la labiodental, i la informant la pronúncia bilabial sonora oclusiva: *[b]i*.

19: a)

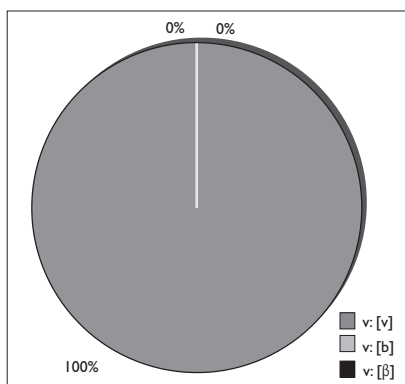

b)

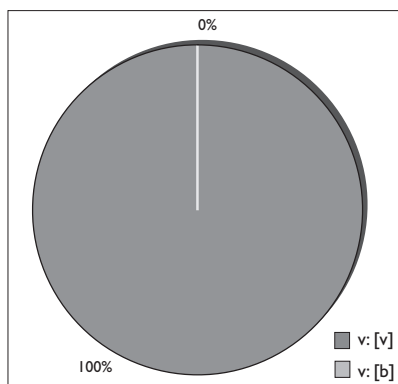

En la representació gràfica a) de cent trenta-sis contextos en què apareix la [v], l'informant la fa en noranta-quatre, en la resta la pronúncia quatre vegades bilabial sonora oclusiva i trenta-vuit bategant. Hi ha dos casos de confusió [b]-[v]: **tro[v]o* i **a[v]ans* i, d'altra banda, adapta en català un castellanisme: **ber[v]ene*. En la gràfica b) d'onze contextos en què apareix la labiodental la fa en nou (els altres dos la fa [b]: dues vegades [b]i). Hi ha set casos de confusió [b]-[v]: quatre cops **[v]o* i tres **[v]arato*.

110: a)

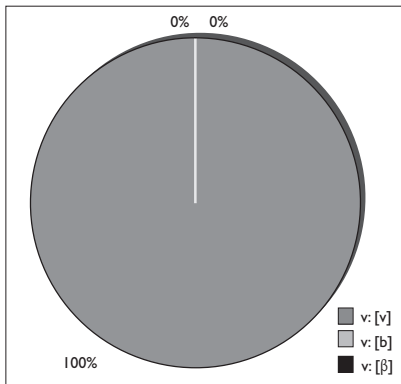

b)

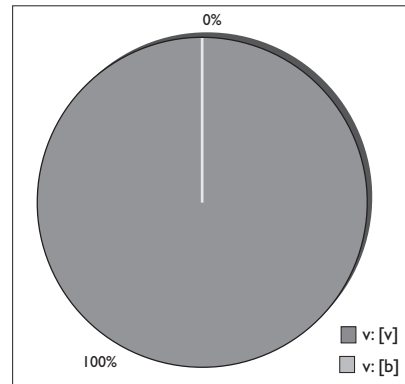

En la representació gràfica a) de cinquanta-quatre contextos en què apareix la [v], l'informant la fa en tots els contextos. Cal destacar que hi ha dos casos de confusió [b]-[v]: diu **a[v]ans* dos cops i un cas de confusió [f]-[v]: **[v]enyés*. En la gràfica b) de vuit contextos en què apareix la labiodental, l'informant la pronúncia en tots vuit casos: quatre vegades [v]i, dues [v]alls, una *be[v]em* i una [v]endrell.

III: a)

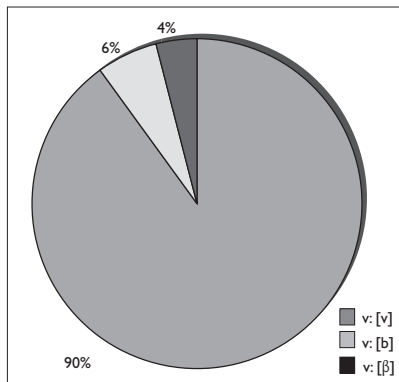
b)

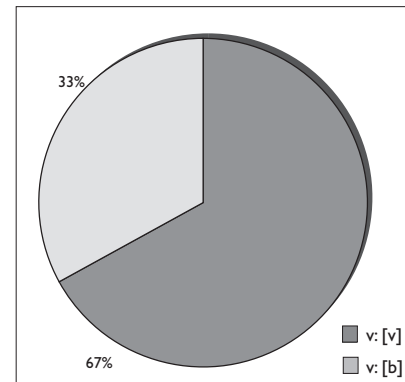
En la representació gràfica a) de dos-cents contextos en què apareix la [v], l'informant la fa en tots els contextos. Cal destacar un cas de confusió [b]-[v]: *prohi[v]ide* i sis castellanismes adaptats en català: pronuncia dos cops *u[v]e*, dos cops *[v]igo*, un cop *[v]erdad* i un *hablá[v]amos*.

En la gràfica b) de nou contextos en què apareix la labiodental l'informant la pronuncia en tots els contextos. Val a dir que hi ha cinc casos de confusió [b]-[v]: dos cops *[v]o*, dos *[v]arato* i un *[v]arrilo*.

II2: a)

b)

En la representació gràfica a) de setanta-set contextos en què apareix la [v], la informant la fa en seixanta-nou, en la resta la pronuncia cinc vegades bilabial sonora oclusiva i tres bategant. Hi ha un cas de confusió [b]-[v]: **[v]aldric*. En la gràfica b) de tres contextos en què apareix la labiodental la pronuncia en dos: dues vegades *[v]i* i una *[b]i*.

Estat de la labiodental i ideologies

PERCEPCIÓ DEL CANVI A LA FRANJA D'EDAT ENTRE QUINZE I VINT ANYS

Els informants d'aquesta franja són tots betacistes. En general, els enquestats indiquen que els seus avis o la gent gran pronuncien la labiodental. Per exemple, l'informant I1 diu que "hi ha..., avui gent gran, que fan la..., la [v]e [imita el so de la labiodental]". Se li respon: "Ah, sí?" i diu: "La [v]e baixa, sí. El meu avi ho fa. I així..., diu que així li va bé per escriure, per saber..., que- si va en *be* alta [somriu] o en *ve* baixa... Pro el djovent, no, això no ho fa tant". "No ho fa?" i respon: "Ni-, no. I..., i parla hi ha ja gent que parla més en castellà. Gent gran? No sé, de l'entorn que em moc jo, tota la gent gran que conec [riu], parla en català. I el jovent..., no sé, a vegades quan s'agrupen..., amb més gent... Si hi ha gent que és castellanoparlant, pos, és el que passa..." I2 comenta que la labiodental: "Bueno jo l'hi sentit a case, eh!, pro així..., jo què sé, a la gent més gran... Sí, més grans. Bueno, jo al meu-, jo de qui ho sentie més era al meu avi. I mon àvie també una mica, pro no se li nota tant. Pro ja està, eh!" I3 diu que: "Els meus avis sí que ho fan. Conscientment, eh! I ens ho expliquen que ho hem de fer així, pro... Sobretot quan érem petits, ara ja... Bueno".

En canvi, els progenitors ja no pronuncien la labiodental. I1 comenta: "No, els meus pares no ho fan". I2 respon "Mmm, no. No, no. Bueno, almenys els meus no, no". I3 creu: "Mm, no, em sembla que no ho fan, eh!"

I1 té una concepció positiva d'aquest tret lingüístic que caracteritza el parlar de Valls: "I què opines tu d'aquest so? T'agrada? O...", respon: "Sí..., si estàs acostumat tota la vida a fer-ho, pues". Justifica el fet que ell i altra gent no la pronuncii: "Ni com que tampoc, no, no ho sents, tampoc ho fas, hi ha, hi ha es, es perd". Se li pregunta: "Que se'n reia potser algú? La gent? O..." i diu: "Ah, no, no. Com que cadascú parla a la seva manere, no sé". A I2 el tret objecte d'estudi li provoca alguna rialla: "Ai sí! Allò «el [b]i [b]o de [b]alls». Bueno, mon avi deia «el [v]i [riu], [b]o de [v]alls». Parlant més així, pro no sé". Se li pregunta si la labiodental s'està deixant de fer i respon: "Sí [riu]" i, a continuació, diu en to despectiu: "Pro és que a mi ja no m'ha sortit mai a la vida dir, dir, així la [v] aquesta", com que els progenitors no la fan i a l'escola es vehicula la llengua estàndard, considera que és un so que fa només la gent gran, per tant, un tret arcaic. I3 aparentment sembla que trobi positiva la distinció [v]-[b], perquè així s'evitarien errades ortogràfiques: "Llavons, clar, és perquè si, realment féssim això de la *ve* baixa, la diferenciació, sabríem com s'escriuen les coses en *ve* baixa... Sabríem escriure *ca[v]all* i *ca[b]ell*. Mm, en canvi, ara, pos, mira, tot i ho sona igual. I... O si surt una falta, pos mala sort! I és lleig, pro bueno. És així". No obstant això, quan I3 comenta que els seus avis fan la labiodental i ella no diu: "Els ho continuen fent i naltros ens entenem igualment, vull dir, cap problema". Té prejudicis respecte aquest fenomen, percep que és un tret molt connotat i indirectament insinua que el fet de mantenir aquest tret podria comportar problemes d'intercomunicació respecte la gent que no la pronuncia. Ràpidament rectifica i diu "cap problema", el fet que els avis facin la distinció [v]-[b] i els joves no.

PERCEPCIÓ DEL CANVI A LA FRANJA D'EDAT ENTRE VINT-I-UN I QUARANTA ANYS

Els informants d'aquesta franja són tots betacistes. En general, els enquestats són conscients que a Valls es feia la distinció [v]-[b], però ells no s'han fixat si la gent gran ho fa.

Per exemple, la informant I4 diu: "Cada cop parlem més [riu], no sé. Diferent. La gent d'aquí Valls parla d'una manera, no? Allò amb les e molt obertes, les ves baixes les feia, bueno, abans sordes les feien allò [v] [imita el so de la labiodental], així, no? Ara la gent ja no ho fa això, els joves... Bueno jo recordo a la meua escola hi havia una professora que ens ho feia. O sigui, ella quan parlave les ve baixes, i sobretot als dictats, no? Que és l'anècdota que- te- et- queda que, quan fèiem el dictat, clar, sabies si escrivies la be alta o ve baixa, perquè amb el so que feia elle... Pro després ja..." Se li pregunta si la gent gran ho fa i respon: "No... Clar, potser és que tampoc m'hi he fixat, no? Pro..., o sigui, que ho fes fes segur-, seguríssim, era elle. Sí, sí... I la gent gran, sí, pro clar tampoc he sentit, eh! allò parlar amb gent gran i que- o potser no he estat atente que potser ho fan i no estava atente, no? Pro..." "Mhm..." "Sí, sí, això feia molt la gent gran abans. A més, també vai parlar amb un noi de la Masó, que ho sabia, no? I diu: 'Osti, és que, parles amb la gent gran' i diu: 'et- t'ho fan molt' i diu: 'i ara la gent jove ja no ho fa això'. Estava amb els nens petits i els hi va preguntar: 'Valtros ho heu sentit mai?' i ells [fa espetegar les dents]: 'Què va! No, no'".

D'altra banda, I5 quan se li demana per la frase «El vi de Valls és bo», diu que "això és una dita per distingir la be alta de la ve baixa... Perquè la gent [v]allenque diuen que la [v]e baixa la feie [v] [imita el so de la labiodental]. I no, i no pe. És a dir, la be alte i la ve baixa significa que aquí a Valls abans, enre- anys enrere, ho diuen, la fèiem diferent. Després ja deien '«el [b]i, el [v]i, [b]o de [v]alls»'. I deien que la ve baixa sonave diferent... Jo no ho fai, me semble, eh!" Explica que no coneix ningú que pronunciï la labiodental: "I potser avi- i algun avi que conegui que la digui, em sembla que no en conec cap... No. O que jo potser..., auditivament no hagi distingit i potser no n'he fet cas tampoc, també pot ser... No. Bueno, que jo conegui no. No-, no dic que no sigui, pro que jo..., conegui..., no". Pensa que si hi ha algú que distingeix [v]-[b] és la gent gran: "Sí, més gent gran- Jo crec que gent més gran, naltros no [fa soroll negatiu amb les dents]. El jovent com jo no".

Així mateix, I6 explica que a Valls "també és molt típic aquí, que..., a..., es deia la... [espetega les dents], la ve baixa aspirada, em sembla que es diu, que és..., fer-la com si fos una miqueta una efa: el [v]i, no?... I, ho feien per f- diferenciar la ve baixa amb la be alta: «el [v]i, [b]o, de [v]alls», no? I feien així l'escala aquesta. Però..., els joves la, la ve baixa ja la pronunciem com be alta". Assegura: "De la gent jove ningú [fa tres sons negatius amb les dents]. Segur que no". Potser la pronuncia: "La gent gran i... i tampoc no tots, eh! La gent gran i tampoc..., no masses". Afirmar que "jo ho he sentit molt poc. És ja un reducte, vull dir..."

En conclusió, I4 comenta que els pares i els avis no fan la labiodental: “La família... No. Tothom diu la ve baixa així normal. Els avis, inclús la padrine i tot. Mhm”. Es pot observar que aquesta informant té prejudicis respecte el tret objecte d'estudi, pensa que allò “normal” és la pèrdua de distinció [v]-[b], segurament per la pressió de l'estàndard i els mitjans de comunicació, que unifiquen la llengua. Segons aquesta informant, els vallencs que mantenen la pronúncia de la labiodental són una minoria, per tant, percep que és un tret connotat i el que és “normal” és pronunciar [b] en comptes de [v], per tal de no destacar lingüísticament. I6 comenta amb to de mofa que aquells qui fan la labiodental són: “Els abuelus, com aquell qui diu [riu] entre cometes [riu], i... [fa espetegar les dents] I em sembla que és més allò ja..., ja ha passat bastant a la història”. Per tant, s'observa que té prejudicis lingüístics, concep la pronúncia d'aquest so com un fet arcaic, típic de la gent gran, que ja s'està deixant de fer. En canvi, I5 no mostra tenir prejudicis respecte aquest tret, diu: “Clar, a mi, a casa meve, per egxemple, no s'ha m- jo no ho he distingit mai”. I el fet que els adults més pròxims no pronunciessin la labiodental ha comportat que ella tampoc no faci la distinció: “No ho sé, si és que culturalment s'ha perdut o... A vera, si no es diu, no? Tu parles com t'ensenyen... O per imitació dels grans”.

MANTENIMENT DE LA LABIODENTAL SONORA A LA FRANJA D'EDAT ENTRE QUARANTA-UN I SEIXANTA-CINC ANYS

Els informants d'aquesta franja distingeixen [v] de [b], però hi ha força contextos en què hi ha confusió dels usos. La vacil·lació palesa que el manteniment de la labiodental entra en regressió en la tercera franja d'edat, fins arribar a la pèrdua total de distinció de la labiodental sonora i la bilabial oclusiva sonora en la segona i primera franja d'edat.

A I7 se li pregunta pel so de [v]i i comenta: “Bueno, perquè a [v]alls fan amb [v]i... E- e- és per- me sembla que juguen a amb, amb, amb la, amb la be i amb l'u[v]e, no?... I alla[v]ons fan: «A [v]alls, [v]i, [v] [imita el so de la labiodental exagerant]». Pro..., me sembla que ho fan més a[v]iat per riure això, jo crec, eh!” Se li torna a demanar si la gent pronuncia el so en concret —la labiodental, i no la frase en general— i respon: “«A [v]alls, [v]i, [v]o-». No, pro aquí a [v]alls més a[v]iat fem: «[v]i, [v]o...». A- m- «[v]i, [v]o i [v]arr-», més a[v]iat... No ho diem bé, eh! E- això també és, m'explico? Perquè..., això fóre...: «A [v]alls, [v]i, [b]o i [b]arato», no?” Insisteix: “Aquí..., jo crec que més a[v]iat fem: «A [v]alls, [v]i, [v]o i [v]arat», [v]ull dir... Ho fem una miqueta així de conya, crec jo”.

A I8 quan se li demana si hi ha gent que fa la labiodental diu: “Ah sí! Sí que n'hi ha”. Se li pregunta si aquest so el fa tothom i respon: “No, tothom no [fa espetegar les dents]. Pro la gent gran sí”. Se li pregunta si la gent de la seva generació fa la distinció [v] i [b] i diu: “Mm, no. No massa”, pensa que “jo diria que és més de gent gran”.

A 19 se li demana si la gent pronuncia la labiodental i respon amb relació a la frase «El vi de Valls és bo»: “No, no. Això en sec pot sortir algun que t’ho digui, pro... [β]ull dir no... No es diu això, [β]ull dir, són”. Se li pregunta si recorda haver sentit aquest so i diu: “Quin? El so de [v]alls... [v]e-, [v]o i... [v]arato? Sí! [v]e’l dit. Sí, sí”. En referència a la seva generació de nou comenta sobre la dita: “Sí..., bueno, ho dèiem. [β]ull dir com, com un fet anec- anecdòtic... No, no, com a parlar pel carrer no. No ho deies això anant pel carrer. Un dir, clar, com un fill-, un fet anecdòtic, una frase fete. De dir: «A [v]alls [v]enen [v]i, [v]o i [v]arato». I per què? No ho sé, no ho he sapigut mai això”. Se li pregunta si la gent jove pronuncia la labiodental i respon: “No, no”, “i la gent gran”. “Jo no em quec que tampoc, no, no. Quec que ningú”. Continua dient: [fa espetegar les dents] “Jo sí que a [β]egades amb alguna tertúlie, o amb una taula i entre amics, o de- de dir: «Porta la botella del [b]i, que a [v]alls hi ha [b]i, bo i barato». Potser sí... Pro, jo diria que en contadíssimes ocasions i poquíssima gent”.

En definitiva, quan se li pregunta a 17 què opina d’aquest so, si li agrada o només s’utilitza per riure, respon: “Ff, no, no, no penso re. No penso re. Re!, de re”. Pels comentaris que fa durant l’entrevista, es pot deduir que considera el fet de pronunciar la labiodental un acte de broma o de burla que només es fa “per egemple, si estàs engrescat a amb un dinar. Amb un dinar, per riure i [v]i- i..., et poses a dir rucades”. No és conscient que ell fa la labiodental, perquè la pronuncia amb poca fricció, pensa que la gent només la fa amb molta fricció en frases com «el vi de Valls és bo», per fer una gracieta i prou. De la mateixa manera que 17, 19 considera que la labiodental només s’usa en to de broma, entre amics, per riure. Deia que abans feia la distinció entre la labiodental sonora i la bilabial sonora oclusiva, no és conscient que encara manté la distinció [v]-[b], però amb vacil·lacions. En fi, per aquests dos informants el tret objecte d’estudi no té connotacions positives, ans al contrari, el consideren burlesc.

D’altra banda, 18 és una informant que se sent orgullosa del parlar vallenc, té consciència lingüística i li agrada el seu subdialecte. Explica que: “Jo com que tots érem d’aquí a [v]alls..., i he estant molt amb padrines i així, doncs... Parlo així i vull parlar [riu]... A [v]ere, jo parlo, molt!, com la gent, mm... Pagesa ben bé no, d’aquí [v]alls... I bueno, i és això que t’hai dit que tinc ganes de parlar així, eh! I ja està [riu]... Lla[b]ons de gent que parla així com jo? Doncs no. De la me[v]a edat? Hi ha molta gent, no, que no el parla, que no parla així”. Se li pregunta per quin motiu i diu: “Home, perquè..., no sé, perquè es creuen que també està més ben dit de l’altra manera. I a mi em sap greu que es perdi. I perquè també m’agrada fe-ho, a [b]ere, també m’agrada di-ho i..., i ja està”. 18 comenta que la labiodental la pronuncien pocs vallencs i només gent gran, no és conscient que ella la fa. Es pot deduir que té una concepció positiva d’aquest tret, atès que es mostra orgullosa del parlar vallenc i ella no vol perdre els trets o mots característics d’aquest subdialecte. Està decebuda perquè la gent de la seva edat parla diferent, és a dir, empen la llengua estàndard perquè creuen que és millor aquesta varietat que la dialectal. Val a dir que 18 pensa que parla un model de

llengua obsolet, és a dir, el vallenc de la gent gran, però no és així, no destaca per sobre dels altres informants de la seva franja d'edat.

MANTENIMENT DE LA LABIODENTAL SONORA A LA FRANJA D'EDAT DE MÉS DE SEIXANTA-CINC ANYS

Els tres informants d'aquesta franja d'edat distingeixen [v] de [b]. Val a dir, però, que I10 i I11 fan la labiodental amb molta fricció i I12 la fa amb menys fricció. El primer informant no és conscient que fa aquest so ni que altra gent el faci. Per exemple, se li comenta a I10: "Em sembla que aquesta frase [«el vi de Valls és bo»] venia pel so de, de [v]: [v]i, sap? [v]alls? Pel so aquest?" i respon: "No ho sé. No, no, no la [v]eritat és que no ho sé masse bé això". Se li diu: "No ho sap si ho fa la gent? O la gent més jove?" i respon: "No...! La gent més jo[v]e no si dedique en aquestes coses. Això és cose de gent gran [es pensa que se li demana per l'ús de la frase]. "Mhm, només ho fa la gent gran, no?" "M-, coses que les hem sentit a dir..., i, en fin, que de fet, la dgent no s'hi fixa masse en tot això. E..., e..., jo sí que sóc una mique així, de [v]egades, de cose antigues, de parlar pel camp, i aquestes coses així. El camp, que aquí no ho diem *el camp*, aquí diem *el de fore*." "El de fora". "Mhm". "Sí, és que m'havien dit: 'aquí a Valls hi ha gent que fa aquest so de la ve baixa'. Que diferencien la ve baixa de la ve alta. I dic: 'no sé si encara es fa o...' No s'hi ha fixat vostè si, si la gent ho fa?" "Ja dic, ja hi dit, la, la dgent d'are, doncs el jo[v]ent i tal, parla un, un, un català més uniforme".

El segon informant, I11, coneix l'existència d'aquest so, però es pensa que els vallencs l'usen malament, és a dir, que en els contextos d'oclusiva bilabial també pronuncien [v]. Cal destacar que només la pronúncia incorrectament quan reproduïx la frase: «A [v]alls, [v]enen [v]i, [v]o i [v]arato». "Ai! M'havien dit que, aquí a Valls, era famosa una frase que deien: «El vi de Valls és bo»". "No. I ha[v]ie aquella dita que deia: «A [v]alls, [v]enen [v]i, [v]o i [v]arato»". "Ah!" "Pro això [v]e, de què, aquí a [v]alls, potser ho fa perquè ham de dir «[v]alls», la u[v]e, la pronunciem molt. I si hem dir [b]arcelone no diem [b]arcelone, diem [b]arcelone. I si tenim de dir «[v]alls», diem «a [v]alls, [v]enen [v]i, [v]o i [v]arato [riu], a [v]int cèntims el [v]arrilo». [V]ull dir que, casi que la u[v]e, casi que la posem més amb... Are, ja som amb allò de la jo[v]entut. La jo[v]entut a[v]ui dia diu: 'Eh! Tio!' "La joventut no ho fan això?" "com va això?" "Ep! Tia que..." Digues, digues [riu]: "I la joventut ho fa, també, això? De pronunciar-ho així o..." I11 parla de la joventut però no d'aquest tret; a continuació es torna a reprendre el tema. "Parlen així, la jo[v]entut, fan aquest so?" "Hi ha jo[v]entut, molta jo[v]entut que fan això". "Aquest so, dic, de dir «[v]alls», «[v]i». O només ho fan..., la gent gran?" "No ho sé, no ho sé. Perquè..., mira, totes aquestes dites, totes aquestes coses. A[v]ui la jo[v]entut, passe de tot. I passe de tot, per una cose, t'ho diré, és l'ambient familiar". Continua sense respondre la pregunta.

La darrera informant, I12, diu que havia fet la labiodental i creu ara que ja no fa la distinció, possiblement perquè quan era jove la feia molt sonora, amb molta fricció, com I10 i I11, i ara ja no és tan perceptible: "Mhm. Ai! Hi ha una, hi ha una frase

que, que diuen: «El, el vi de Valls és... és» i I12 diu «[v]i, [b]o i [b]arato». «Vi, bo i barat». «Sí.» «I el, el so aquest de [v]i...», «[v]i. No, ja no es fa tant, are». «Ja no es fa tant?» «No es fa tant». «Vostè l'havia fet aquest so?» «Sí! Em sembla que sí». «Sí? «I ara em sembla que no el fai: «[b]i, [b]o i [b]arato». Em sembla que no, no fai tant la ve».

En resum, I10 no és conscient que hi ha gent gran que pronuncia la labiodental. Però pensa que el jovent parla un català molt diferent del que parlen els adults, a causa de l'escolarització, atès que ha comportat que la gent parli «un català més uniforme», és a dir, un català estàndard que no sols ha unificat el parlar local, sinó també el de la comarca. I11 sap que la labiodental es pronuncia a Valls, però creu que la gent l'usa incorrectament, segurament per la difusió de la frase: «El [v]i de [v]alls és [v]o i [v]arat». Expressió que la gent d'altres pobles la deia i la diu per indicar que els vallencs parlen amb la [v] exageradament.⁸ Aquest informant també opina que el jovent parla molt diferent de la gent gran, i apunta que la causa principal és la manca de relació entre pares i fills. I12 també coneix l'existència de la labiodental sonora, però creu erròniament que ella ja no la fa i la resta de vallencs tampoc. Considera que és un tret que s'ha perdut, que l'havia sentit quan ella era jove.

Conjectura sobre les causes del canvi

La majoria dels informants, sobretot els més adults, no són conscients de la motivació que ha produït el canvi lingüístic, és a dir, deixar de distingir [v]-[b]. Ni tan sols són conscients que ells pronuncien la labiodental sonora. En canvi, els informants més joves intenten justificar per què s'ha perdut la transmissió d'aquest so.

Hi ha dues informants (una de la primera franja d'edat i l'altra de la segona) que opinen que, possiblement, ha desaparegut aquesta distinció perquè la pronúncia de la labiodental requereix més esforç. Com diu per exemple I3: «Ha sigut perquè, com que és una mica una mica més d'esforç» i I6: «Jo ho trobo forçat, a mi no em sur. Dir... [v]i. No em sur, a- m- normalment [fa espetegar les dents], pronuncies lo que t'és més fàcil, no?... Jo trobo que s'ha deixat de fer perquè no és còmodo, és a dir... Diem *naltros* perquè és una abreviació de *nosaltres*, no? Pro el [v]i... [fa espetegar les dents]. És que a mi no em sur. I..., i que ells ho diguessin, doncs..., no ho sé, no sé». I2 comenta que: «És que a mi ja no m'ha sortit mai a la vida dir, dir, així la [v] aquesta» [els seus avis sí que la fan però els pares no].

⁸ CARDÓ (1931: 20): «No cal dir que allò de *A Valls venen vi vo i varato* és una paròdia inexacte [sic] amb què els qui ho diuen malament es riuen dels qui ho diuen bé. A Valls es diu *llavi, savi, canvi*. Els trabucaments són pocs, i n'hi ha en tots dos sentits: hom pronuncia *b* per *v* en *aborrir, abort, arrabal (raval), xabacà, trèbol* i segurament pocs altres; hom pronuncia *v* per *b* en *amvició, revolcar, mòvil i automòvil, sava, calva, convoi, desinvolt, veina, verbena (berbena)*, i en *vicarbonat*, cas de desdoblament popular d'una paraula en dues. Notem, en canvi, que diem bé *L'Havana*, que la gent mig instruída corregeix, creient-ho una incorrecció del vulgar. Notem que la major part d'aquells canvis entre les dues consonants s'expliquen per influència castellana.»

Una altra causa de la pèrdua de distinció entre [v]-[b], que apunten els informants de la primera i segona franja d'edat, és que els progenitors i els mestres ja no pronuncien la labiodental, i els joves aprenen la llengua o la manera de parlar per mimetisme, és a dir, imiten els adults més pròxims, i com que aquests ja no fan la labiodental ells ja no la van aprendre a fer. Per exemple, I3 diu: “Per què no ho fem? No m’ho havia plantejat mai. És que, també, o sigui, al cole tampoc no hi van donar molta importància. I com que els professors ja no ho feien... Fas per mimetisme, no? Pro, ells ja no ho feien i els pares ho fan poc, pues..., ja no...” Aquesta informant, però, es contradia, anteriorment deia: “Jo tenia un professor que sí que ho feia sempre. I el «M. [v]alls», sempre era així, el noi”. L’informant I1 també comenta que s’ha perdut perquè: “Ni com que tampoc no no ho sents, tampoc ho fas, hi ha, hi ha es, es perd” i I5 “No ho sé, si és que culturalment s’ha perdut o... A vera, si no es diu, no? Tu parles com t’ensenyen... O per imitació dels grans. Clar, a mi, a casa meve, per exemple, no s’ha m- jo no ho he distingit mai”.

A més a més, els informants de la primera i segona franja d'edat comenten que a l'escola, com a teoria, els han explicat l'existència d'aquest so. Segons I1: “Bueno, ho donen com a teorie. Bueno, diuen: ‘Al Camp de Tarragone..., es fa servir pro es va perdent’” i I3: “Ens ho van explicar. Sobretot quan van fem l’alf- l’alfabet, no? Ens van dir: ‘Això també es pot dir així en Valls, a Valls’”. I6 explica que: [fa espetegar les dents] “Jo, a mi m’ho ha ensenyat, perquè..., el professor de català..., quan feia..., COU, t’ensenyava la fonètica, els dialectes, allò..., quan comences fent Lleida, Barcelona..., no sé què..., bueno. Ponent, no sé què, Camp de Tarragona! Nàvem acotant cada vegada més..., i a-, i arribàvem a Valls. I et deia les paraules, pos que tenim, també [fa espetegar les dents], molta paraula del gitano de Tarragona, tipo *paio*, i això, no? I..., i ho sé, perquè..., mon pare i mon padrí els hi he sentit la, la ve baixa així. I sobretot perquè ens ho han explicat a..., a l’institut. Una miqueta”. La informant I4 diu que tenia una professora que feia la labiodental, però mai ningú els hi havia dit que l’havien de fer: “Jo, tampoc m’ho van inculcar mai, no?, ‘has de fer-ho així’, vull dir, elle [la professora que fa la labiodental] ens ho- [fa espetegar les dents], ho parlave, tu ho senties, pro no ens ho deia que ho havíem de fer. Llavors suposo que...” i I5 també comenta que: “L’hem estudiat, pro pronuncia’l o practicar la pronúncia, no”. Hi ha un informant de la tercera franja, I9, que comenta que no li van ensenyar a pronunciar la labiodental: “No, no. [v]aja! A mi no me’l [β]an ensenyar mai” [les classes les feia en castellà] i una informant de la quarta franja, I12, afirma que no li van ensenyar a fer aquest so: “No, no”, ni tampoc els professors corregien els alumnes que feien la labiodental: “No, no, no, no, i ara! No dgens. No el corretgien, ere la cosa més natural”. L’informant I10, de la quarta franja, no respon a la pregunta de si els joves fan la labiodental, però explica que: “Parla tothom, podríem dir d’una manera més..., més uniforme, lo jo[v]ent sobretot, perquè, esclar, les escoles lis hi els ensenyen un tipus de català. En can[v]i, jo, quan t’era-, com que a mi no me’n [v]an ensenyar cap, lo català que tinc, e, el català de case. I lla[v]ors, doncs, se trobem que hi ha paraules que amb un poble les diuen d’una maner, a l’altre, se diuen d’una

altre”. S’insisteix en la pregunta, però torna a respondre el mateix: “Ja dic, ja hi dit, la, la dgent d’are, doncs el jo[v]ent i tal, parla un, un, un català més uniforme. E..., no es dista- no es diferencia masse de un poble amb un altre. En can[v]i abans, doncs, hi [v]ie, paraules diferenciades. Com are, la regadora, de passar l’aigua. Aquí a [v]alls ne diem la *regadora*. Ah..., a la Masó... A la Masó en diuen l’*aigüere*, i a [v]allmoll ne diuen la *tra[v]essere*. I tot [v]ol dir el mateix!”

D’altra banda, un informant de la quarta franja d’edat, II I, explica que el principal motiu que els joves parlin diferent dels adults és perquè abans les famílies estaven més unides. La relació era més estreta i la comunicació era molt important: llargues converses al voltant de taula i la llar de foc. Però la societat i els mitjans de comunicació han canviat aquest hàbit i això s’ha reflectit en la parla: “Abans les famílies, per exemple, quan teníem *padrí* i *padrine*, no à[v]ie i a[v]i, perquè ara es té a[v]i i à[v]ie, i alla[v]òrens teníem *padrí* i *padrine*, i aquell caliu familiar, que es crea[v]e a dintre de la família, com que no hi ha[v]ie tele[v]isió, ni hi ha[v]ie ràdio, les con[v]erses familiars, són els que feien, que es conser[v]essin les tradicions, i que es nessin recordant, dels uns als altres, les [v]i[v]ències de la família, i quan la [v]i[v]ència de la família, que és allà on comença la ciutadanie, alla[v]òrens és quan això es [v]a traspasant d’una generació a l’altre. Pro a[v]ui, si hi ha famílies que no dinen mai junts, ni ni sopen mai junts, i i a la millor el pare o la mare l’ha deixat el plat allí per quan [v]indrà el noi o la noie i a l’endemà li trobe igual, perquè, no han nat al Cònic a fer, a fer u- un bòcate i, i...” A continuació, II I apunta que: “Aqueixa tradició de conèixe’s entre, perquè jo conec, el que era el meu besa[v]i. Pro n’hi ha que no, amb, amb bone, amb bone, amb, ah, no ho dic amb mal sentit; n’hi ha que no saben qui és son pare!, perquè no el beuen mai... Amb- a- no, ara no és [v]olguent dir, no, no, no, no. Perquè no es [v]euen, i com que no es [v]euen hi ha tanta poca relació entre pares i fills, que no es coneixen. El que forma[v]a unes famílies, les tradicions i la manera de parlar, eren aquelles raons de [v]ora del foc... Que no es reunien a la tele[v]isió ni a la ràdio, es reunien a la taule”.

Una altra raó que ha propiciat el canvi lingüístic és l’arribada de nouvinguts provinents d’Espanya, i més recentment, de Romania i d’Àfrica. Segons I8: “És que, a [v]ere, hi ha molta gent que, clar, d’aquí!, aquí!, autèntics de [v]alls tampoc n- no sé si n’hi ha molts [riu]. I clar, això es perd així, no?... Perquè si..., a casa te[v]a hi ha un- el pare o la mare que hi ha no és d’aquí, així, hi ha segons què... Comenta que hi ha: “Mmm, [v]int i pico, [β]int-i-dos o [β]int-i-tres mil, pro molta gent de fora. A [β]ere, que d’aquí d’aquí [riu], i de les fenyes que hi ha[β]ia a [v]alls, aquí, són la gent gran que queden”. La progressiva industrialització a Valls ha comportat que molta gent de la província treballi a la capital de l’Alt Camp i, posteriorment, gent d’altres indrets. II I diu que “La MAI ere, ere lo màxim, perquè allí hi treballa[v]en..., gent de tota la pro[v]íncie. Alla[v]òrens, a ca Moncunill, amb co-, coberts i..., ser[v]ei de taule, bueno, en fin, a, allò [v]a ser el començament, diguem-ne de la, de la re[v]olució, de la segona re[v]olució industrial. Lla[v]ons s’ha nat creant el poliguen, que més o menos té la seua importància, i això ha fet de què, ha hagut de [v]indre molta

gent, de fore, cap aquí. I aquí, el dia que es [v]a arribar, de[v]ie ser l'any norante..., del segle passat, norante, noranta-u, que va ser que ja [v]am passar a [v]int-i-un mil habitant”.

Val a dir que es va preguntar a I9 quina era la mitjana d'edat de Valls i va respondre: “Ffff! Amb això em fums una mique. Mm, no ho sé, perquè amb tot, tot, tot lo que ha arribat nou de... O sigui, de gent e..., extracomunitària, i comunitaris, entre moros i romanesos... Fff! No ho sé, no ho puc contestar. S'hurien de mirar estadístiques i no, no les sé”. Opina que el català està en regressió a Valls i que només el pot “salvar els moros”: “I perquè, clar, [β]ull dir, aquí el català, si no el sal[v]en els moros!... No, no el sal[β]arà ningú. Jo un dia baixa[v]e, pe qui un carrer i trobo tres nenes, així, totes tres mores, parlant amb català entre elles. I..., [v]aig arribar a case..., i dic: Al·leluia! El català està sal[v]at!”, i diu: ‘I això?’, dic: ‘Hi [v]ist tres mores parlant català entre elles’. I, alla[v]òrens un dels meus fills diu... Diu: ‘Llògic. Pequè elles deuen ser mores de dif- de diferents llocs que no parlen els mateixos dialectes, que a la millor l'àrab no el parla cap d'elles... I, clar, manera d'entendre's, és amb català, que és lo que els hi ensenyen a l'escole’’. Atès que els nouvinguts d'Espanya no s'integren: “Po, encaquí tots los nou-... Los nou[v]inguts de, de, de, de l'Espanya, tothom parla castellà. Dir... A pesar de què a col·lègit s'ensenyi..., és allò que diuen, no?, que... Al co-, al col·lègit es- parla català, a la, a la classe, po, al pati es parla en castellà. I això..., n- no sé si ho solucionarem, eh? Em penso que no”. Així mateix, la informant I12 diu que la gent jove parla diferent de la gent gran: “Sí, are ja es parla diferent, més, la gent djo[v]e, molts estudien a Barcelone, doncs, ja agafen més el [v]ocabulari i el lèxit de la, de la capital” i pensa que els vallencs potser no fan la labiodental perquè “mira, no ho sé. Potser ens contagiem dels que vénen de fore”.

Cal destacar que, tot i que els informants diuen que mai ningú no s'ha mofat dels vallencs que pronuncien la labiodental, la gent betacista usa la [v] per fer una gracieta. Per exemple, I1 diu: “Hi ha gent que ho fa per [somriu] per dir: ‘Mira, jo parlo de..., del Camp de Tarragone! I faig la [v]e, aquesta’, pro no... Pro es- espontàniament no no li surt... A vegades dius ah... «[v]alls», o algo per, pro paraules que..., que ja ho tens..., estipulat per dir-ho així, no sé, pro, que ho diguis..., naturalment no”. Segons I7: “Pro..., me sembla que ho fan més a[v]iat per riure això, jo crec, eh!” Se li pregunta pel so de la labiodental i respon en referència a la frase «el vi de Valls és bo»: “Bueno, de [v]egades a- aquestes coses [tus], es fan, per egemple, si estàs engrescat a amb un dinar. Amb un dinar, per riure i [v]i- i..., et poses a dir rucades, suposo que és, és per aquí, no?” S'insisteix en el so i I7 respon: “«A [v]alls, [v]i, [v]o». No, pro aquí a [v]alls més a[v]iat fem: «[v]i, [v]o...»”. A- m- «[v]i, [v]o i [v]arr», més a[v]iat... No ho diem bé, eh! E- això també és, m'explico? Perquè..., això fóre...: «A [v]alls, [v]i, [b]o i [b]arato», no?... Aquí..., jo crec que més a[v]iat fem: «A [v]alls, [v]i, [v]o i [v]arat-», [v]ull dir... Ho fem una miqueta així de conya, crec jo”. Així mateix, I9 comenta [fa espetegar les dents]: “Jo sí que a [β]egades amb alguna tertúlie, o amb una taula i entre amics, o de- de dir: «Porta la [b]otella del [b]i, que a [v]alls hi ha [b]i, [b]o i [b]arato”. L'informant I11 es contradia, comenta que hi ha respecte per

la manera de parlar i les tradicions i després diu que hi ha gent que se'n riu: “No, no, no, de- de cap manere, de cap manere. A- Aquí la- les tradicions, les tradicions, tant que siguin parlades, com que siguin de d'execució, de lo que sigui, sempre, jo crec que a tot arreu se respecten moltíssim. Tu per exemple, donem pel cas, doncs, te n'aniràs amb una place, o el lloc que sigui, que ballaran sardanes, i tu, com a català, ho respectes. En can[v]i, en [v]indrà un que no sé d'on serà i se'n en fot. És dir, que les tradicions, les tradicions són sagrades, i naltros, si comencem, si comencem per no respectà-la naltros”. A més a més, quan I1 explica diferències lingüístiques entre els pobles, comenta que “generalment, les comarques, tots tenim, aquelle cose. Perquè, per exemple, aquí, a la comarque de l'Alt Camp, doncs *naltros* i [v]*altros* és lo corrent. Jo si per exemple tinc d'anar no sé on, o tinc de parlar no sé en qui, potser li diré '*nosaltres*' i '[v]*osaltres*'. Pro parlant aquí case, o trobo tan rídicul de dir '*nosaltres*' i '[v]*osaltres*', que haig de dir '*naltros*' i '[v]*altros*'”. Per tant, si els parlants depèn amb qui conversen canvien el lèxic específic que consideren connotat, també poden evitar pronunciar un so tan marcat com és la [v]. La informant I12 opina que, pel que fa a la labiodental, la gent no: “No..., no, no se n'enreien, no, i are!... Era una manera de parlar pròpia d'aquí”.

I per últim, s'ha de remarcar que el jovent percep la labiodental com un tret local i arcaic, que només pronuncia la gent més gran, per això provoca el somriure i alguna rialla. I2 diu: “Ai sí! Allò «el [b]i [b]o de [b]alls». Bueno, mon avi deia «el [v]i [riu], [b]o de [v]alls». Parlant més així, pro no sé”. Més endavant comenta: “A mi ja no m'ha sortit mai a la vida dir, dir, així la [v] aquesta”. I13 quan se li pregunta si la gent jove ho fa diu: “No, no” [riu]. També, s'observa que el fet de pronunciar la labiodental es considera un fet estrany i connotat negativament, atès que I4 implícitament diu que és anormal fer la distinció [v]-[b]: “La familie... No. Tothom diu la ve baixa així normal. Els avis, inclús la padrine i tot. Mhm”. I16 conclou amb to burlesc que només fan la labiodental “els abuelus, com aquell qui diu [riu] entre cometes [riu], i... [fa espetegar les dents] I em sembla que és més allò ja..., ja ha passat bastant a la història”.

Conclusions

En l'apartat “Estat de la qüestió” s'ha observat que la distinció entre la [v]-[b] era un dels trets més característics del parlar de Valls i gairebé de tot el Camp de Tarragona (CARDÓ 1931: 20). PONS I AGUADÉ confirmaven el 1968 l'alt grau de vitalitat de la labiodental a la comarca: “Ho és tant que els nens a l'escola els costa molt d'arribar a entendre per què el castellà no distingeix en la pronunciació la v de la b” (1968: 136). A la dècada dels vuitanta RECASENS (1980, 1982, 1985) va assenyalar, al Camp de Tarragona, la confusió d'aquests dos sons i la pèrdua progressiva de la distinció fonològica entre /v/-/b/. Fins al punt que al seu llibre *Fonètica descriptiva del català* (1996: 194) afirmava que “no hi ha rastres d'aquesta pronúncia ni al Penedès ni a la costa del Camp de Tarragona; a la resta de pobles del Camp, només té lloc amb plena vigència entre parlants de més de seixanta anys”.

Segons les dades obtingudes a Valls el 2007 per al present estudi, es pot establir una cronologia del canvi del fenomen, és a dir, fixar a partir de quina franja d'edat el fenomen ha deixat de ser emprat a la capital de l'Alt Camp. S'ha pogut comprovar que els vallencs de la quarta franja d'edat (més de seixanta-cinc anys) mantenen viva la distinció [v]-[b]; els de la tercera (informants entre quaranta-un i seixanta-cinc anys) pronuncien també la labiodental, però, amb molts casos de vacil·lació; i en els informants de la segona franja d'edat (entre vint-i-un i quaranta anys) i primera (entre quinze i vint anys) el betacisme és ja generalitzat. Per tant, el fenomen objecte d'estudi està en regressió. Les conjectures sobre la pèrdua de distinció fonològica entre /v/ i /b/ són set:

1. Els progenitors i mestres dels informants de la primera franja i segona són betacistes. Per tant, no s'ha transmès la labiodental perquè els joves aprenen per mimetisme dels adults més propers: "No ho sé, si és que culturalment s'ha perdut o... A vera, si no es diu, no? Tu parles com t'ensenyen... O per imitació dels grans. Clar, a mi, a casa meve, per exemple, no s'ha m- jo no ho he distingit mai" (15).
2. A l'escola s'ensenyava la labiodental de forma descriptiva, però mai no s'ha dit als alumnes que l'hagin de pronunciar: "Bueno, ho donen com a teorie. Bueno, diuen: 'Al Camp de Tarragone..., es fa servir pro es va perdent'" (11). "Ens ho van explicar. Sobretot quan van fem l'alf- l'alfabet, no? Ens van dir: 'Això també es pot dir així en Valls, a Valls'" (13). "Jo, a mi m'ho ha ensenyat, perquè..., el professor de català..., quan feia..., COU, t'ensenyava la fonètica, els dialectes, allò..." (16) "L'hem estudiat, pro pronuncia'l o practicar la pronúncia, no" (15).
3. Abans les famílies estaven més unides i s'establien llargues converses: "Com que no hi ha[v]ie tele[v]isió, ni hi ha[v]ie ràdio, les con[v]erses familiars, són els que feien, que es conser[v]essin les tradicions... El que forma[v]a unes famílies, les tradicions i la manera de parlar, eren aquelles raons de [v]ora del foc... Que no es reunien a la tele[v]isió ni a la ràdio, es reunien a la taule" (11). Però actualment les activitats socioeconòmiques no permeten la interacció fluida entre els membres d'una mateixa família. A més a més, amb l'arribada dels mitjans de comunicació de massa, és a dir, ràdio, televisió i internet, s'accentua l'individualisme i es pren com a model de llengua el català estàndard, que és la varietat que vehiculen els mitjans de comunicació.
4. La progressiva industrialització ha comportat corrents migratoris provinents d'Espanya, Romania i d'Àfrica, la qual cosa ha provocat un augment de la castellanització i la pèrdua de trets dialectals en favor de la llengua estàndard.
5. El tret objecte d'estudi és molt connotat, la gent betacista només pronuncia la labiodental per mofar-se o fer una gracieta.
6. La gent més jove percep el so com un tret arcaic, és a dir, que només el pronuncia la gent molt gran. Per tant, com diu una informant: "Ha passat a la història" (16).
7. Els casos de parells lingüístics que canviïn de significat només pel so [v]-[b]: *vall-ball*, *veure-beure*, *vaca-baca*..., són escassos. Així doncs, el poc rendiment fonològic ha comportat la relaxació de la pronúncia fins arribar a la confusió de [v] > [β]⁹ i [v] > [b] i

⁹ Com diu RECASENS (1996: 194) "La distància curta entre ambdós llavis fa que la [v] relaxada pugui esdevenir [β]".

la pèrdua total de distinció. El procés ha estat gradual, com demostren les enquestes realitzades. Primerament, la labiodental es feia amb molta fricció (com la pronúncia 110 i 111), és a dir, perceptible per qualsevol oient. Després, el grau de fricció ha disminuït (com la pronúncia dels tres informants de la tercera franja d'edat i 112 de la quarta), és a dir, la labiodental només és perceptible per una orella atenta; i els casos de confusió entre [v] i [β]/[b] han augmentat considerablement.

Així doncs, s'observa que el tret objecte d'estudi es troba en regressió a la ciutat de Valls. Només pronúncia la labiodental els informants de la quarta franja d'edat i els de la tercera, però aquests amb menor freqüència (50% dels casos). Per tant, es pot preveure que la distinció fonològica entre /v/ i /b/ desapareixerà en un període aproximat de vint anys.

Un cop analitzades i estudiades les causes que han comportat el canvi lingüístic d'aquest tret tan característic del parlar de Valls —com és la pronúncia de la labiodental—, seria interessant, en futures línies d'investigació, observar què ocorre en altres zones del domini lingüístic català (País Valencià, Illes Balears i l'Alguer) on la distinció /v/-/b/ és un fenomen que, suposadament, encara es manté vigent.

Bibliografia

- CABRÉ, R. "Estudi d'un fenomen de variació lingüística en la parla dels vallencs", *Trenta-cinquena Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*, 3, Valls, 1989, p. 227-238.
- CARDÓ, C. "Notes sobre el dialecte de Valls", *Valls documental. Festes decennals de la Candela*, 1931, p. 20.
- PONS, J. i AGUADÉ, J. "El català de Valls", *Notes de color vallenc*, Estudis Vallencs, 4, 1968, p. 127-193.
- PRADILLA, M.A. "La sociolingüística de la variació: a propòsit de la diversitat lingüística en l'àmbit urbà tarragonès", *Jornades sobre la Llengua a Tarragona*, Tarragona, 1993, p. 236-242.
- RECASENS, D. *La parla del Camp de Tarragona (Assaig de síntesi)*, Tarragona, 1980, 55 p. + 9 mapes.
- RECASENS, D. "Caracterització de la parla del Camp de Tarragona a la delimitació del Tarragonès", *Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària*, 3, Tarragona: Ramon Berenguer IV, 1982, p. 179-194.
- RECASENS, D. *Estudi lingüístic sobre la parla del Camp de Tarragona*, Barcelona: Curial/Abadia de Montserrat, 1985, p. 288.
- RECASENS, D. *Fonètica descriptiva del català (assaig de pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX)*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996, p. 269.
- ROVIRA, Salvador; ANGUERA, Pere; VENTURA, Daniel. *El Camp de Tarragona*, vol. 7, Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1982, p. 304-326.
- VENY, J. *Els parlars catalans: síntesi de dialectologia*, Mallorca: Moll, tretzena edició, 2002, p. 173.
- VIAPLANA, J. i PEREA, M. P. *Textos dialectals del català sincronitzats. Una selecció*, Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 2003, p. 167.